

Bergshamra kvarn

Kvarngårdens historia börjar redan i mitten av 1500-talet, när *Gustav Vasa* regerade. Han fick idén att här uppföra en såg och mjölkvarn för kronans räkning.

Det är inte omöjligt att kungen besökte den här platsen, han hade en släkting som bodde på Penningby här i närheten.

Kungen hade behov av trävirke för sitt skeppsbyggeri i Stockholm, därför låter han en av sina byggmästare besiktiga platsen år 1552. Här blev både såg och kvarn där bönderna fick mala sin säd.

I slutet av 1500-talet anlade kronan dessutom ett mindre skeppsvarv i Bergshamraviken

Under århundradena har här varit många kvarnägare. I början av 1600-talet bedrev *Hans Nilsson Benick*, kallad "*Korv-Hans*" kvarnrörelsen här i Bergshamra. Han hade tidigare varit borgmästare i Stockholm och hövidsman i Vaxholm

Han övertog kvarnen och 5 gårdar i Bergshamra by, men det blev mycket bråk med bönderna då *Korv-Hans* uppförde byggnader olovligt på deras mark.

Bergshamra kvarn var fortfarande kronokvarn, alltså ägd av staten, men i mycket dåligt skick.

Mjöltnare *Anders Jansson* byggde upp kvarnhuset med såg i övre våningen och mjölkvarn med två stenar i nedre våningen i början av 1700-talet

Mycket bråk blev det även 1731-1742 när *Johan Ericsson Bergström* köpte kvarnen av kronan. Under Bergströms tid blev det många klagomål och slagsmål.

En dramatisk händelse utspelades påskaftonen 1732, då mjöltnare Bergström slogs med en *Johan Zodeman* som blev illa skadad. Bergström dömdes att för "kullstötande och slag med en stol böta 3x3 mark silvermynt, 4 blodsår 4x3 mark och ett köttår med svullnad 2x6 mark silvermynt"

Bergström var även i gräl med sin hustru, som han behandlade mycket illa, vilket föranledde att de båda blev inkallade till sockenstämman som förmanade dem till bättring. En höstmorgon 1742 hittades Bergström mördad i sin säng...

Kvarnbyggnaden som står här idag är uppförd 1776 av mjölnaren *Johan Gabriel Holm*.

Den gamla kvarnen/sågen vars grund ännu står kvar bakom den nuvarande kvarnen revs 1890 då Bergshamra såg byggdes.

Bönderna malde sin säd i fyra större vattenkvarnar i Länna: Bergshamra, Västerlisa och Penningby övre och nedre kvarnar.

På kvarntomten fanns vid denna tid en mindre byggnad bestående av kök och kammare, ett portlider med bod, redskapslider, kammare och stall, samt kvarnen som då hade två vattenhjul och två kvarndammar, en övre och en nedre.

Ett dike från Gunnsjön fanns också om vattnet inte skulle räcka till. Detta dike kan man fortfarande se nersprängt i berget om man går längs Roslagsleden söderut.

År 1838 flyttade mjölnaren *Lars Magnus Lindgren* från Penningby till Bergshamra kvarn. Lindgren var en styv spelman.

Enligt en muntlig berättelse bodde en gång en spelkunnig ung pojke hos Lindgren. Det berättas att mjölnaren mitt i natten gick ner till kvarnfallet med pojken för att där möta näcken. Pojken hette *Pehr Pehrsson* -blivande spelmannen PelPer.

PelPer

En uppsättning snickeriverktyg finns bevarad i kvarnen efter PelPer och hans son, spelmannen PelPers Jan.

Den siste mjölnaren var *Gustav Schönqvist*

Kvarnen var i bruk till 1937 då Länna hembygdsförening förvärvade den tillsammans med övriga byggnader.

” En backig väg
en å som stilla rinner
bland alars grönska
förbi röda hus
En gammal kvarn med vattenhjul
Som minner
om sagan själv
står mitt i fallets brus”
(Yngve Jansson)

Länna Hembygdsförening